

Gençlerin Sapmış Davranışlara Yönelmelerinde Etiketlenmenin Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği

Demet ULUSOY*

Özet

Çalışmamız Türkiye’de gençlerin aile ve arkadaş grubu içinde etiketlenmesinin onların depresyon belirtileri ve sapmış davranışlar göstermesindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Örneklem grubumuzu oluşturan Ankara’daki 726 lise son sınıf öğrencileri ile yapılan survey çalışmasının neticesinde, etiketlenmenin tetikleyici bir faktör olduğu saptanmıştır; gencin aile içinde etiketlenmesi ile yakın sosyal çevresiyle dahi etkileşime girememesi ve evden kaçma, madde bağımlılığı vb gibi sapmış davranışlara yönelmesi ile depresyon belirtileri göstermesi arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Ergen, etiketlenme, sapmış davranış.

Abstract

Our study aims to identify the role of the labeling of the Turkish young people in their family and group of friends on the symptoms of depression and deviant behaviors they display. As a result of the survey study conducted with 726 high school third grade students in Ankara constituting the sample, it has been determined that labeling is a triggering factor and that there are meaningful and strong relations between the labeling of the young person in the household and his inability to engage in interaction even with his intimate social circle, his running away from home, his inclination to deviant behaviors like substance addiction and his display of depression symptoms.

Key words: Adolescent, labeling, deviant behavior.

Etiketlenme

Sapmış davranış üzerine yapılan çalışmaların belirli bir bölümünün sosyal olarak onaylanma üzerinde durduğu görülmektedir. Bu bağlamda özellikle Powell’in çalışması dikkat çekicidir. Ona göre, bireylerin toplumla bütünleşmesini zedeleyecek şekilde kendilik değerlerinin onaylanmaması, sapmış davranışı gösterme ve bu sürecin son halkası olan intihara yönelmenin temel yapı taşlarından

---

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, demet@hacettepe.edu.tr
Bkz: Bu çalışmanın giriş ve örneklem bölümleri “Ergende İntihar ve Sapmış Davranış” çalışmasının ilk bölümü olan ve H.Ü.Edebiyat Fakültesi Dergisi 2003 Aralık sayısında yayınlanan “İntihar Algısı” makalesinde verilmiştir.

biridir. (Douglas, 1967: 92–93; Ergin, 1993). Gençlerin kendilik değerlerinin onaylanmadığı en önemli sosyal çevre ailedir. Oysa insanın en temel ihtiyaçlarından birisi sosyal olarak onaylanmaktır ve aile de bu onaylanmanın gerçekleştiği birincil sosyal gruptur. Ebeveyn-ergen üçlüsü içindeki dengeli ilişkiler birbirlerinin varlığını onaylamanın önemli bir yoludur.

Eğer ailede veya sosyal çevrede pozitif onaylama yoksa, gençte negatif kendilik değeri oluşmakta ve kendini kabul etme giderek zayıflamaktadır (Satros ve Shomou, 1987). Negatif onaylama yöntemlerinden biri ise etiketlemedir. Etiketleme teorisi; sosyolojik literatürde 1950’lerden sonra bir davranışın sapmış yada sapmamış olarak tanımlanmasında kullanılan kriterleri belirlemek için ilk kez M.Lemert ve H.Becker tarafından geliştirilmiştir. Becker’a göre, etiketleme, grupların kendi normlarına uyma konusunda bireye baskı uygulamasıdır (Becker, 1967:28-29).Bu noktada etiketlenme genç için tahrip edici ve hatta intihar davranışının dahi ortaya çıkmasına sebebiyet verici olabilir (Chiles, 1986:40-41).

Bu bağlamda etiketlemenin en tipik örneklerinden biri istenmeyen çocuk sendromudur. ‘İstenmeyen çocuk’ kavramı, aile içindeki patolojik ilişkiyi (dengesiz) bir varyant olarak ele alarak, aile içinde çocuğun kötü, problemlili ya da bir ağırlık olduğuna dair bilinçli ya da bilinçsiz bir vaziyet alışın varlığına işaret etmektedir; aile gerek sözel (negatif onaylama kullanma) gerekse davranışsal pekiştireçlerle gencin kendini fazlalık olarak hissetmesine yol açabilir. (Satros ve Shomou, 1987). Gencin ebeveyni tarafından negatif etiketlenmesi halinde genç aile içinde istenmediği yönünde bir izlenim edinebilir. Bu izlenim ebeveynlerde açıkça dile getirilmiş veya getirilmemiş olsun, çocuktan kurtulma arzusundan doğabilir ya da çocuk ebeveyninin böyle bir vaziyet alışması olmamasına karşın böyle hissedebilir. Bu tür bir düşünce, ergenlik dönemi gelişim krizleri ile birleşince kritik bir noktaya ulaşabilir. Kendilerini istenmeyen çocuk olarak hisseden ergenlerin önemli bir kısmının sıklıkla kavga eden ebeveynleri olduğu görülmektedir Bu tür ailelerdeki ebeveynlerin çoğu kez kendilerinin de problemlili oldukları saptanmıştır. Anne yada babadan birinin ya da her ikisinin de depresif ya da intihar eğilimli olması gibi örneklerle sıklıkla rastlanmaktadır (Arshad, 1984:109).

Amaç

Türkiye’de son zamanlarda ergen intiharlarında önemli artışlar kaydedilmektedir. Yapılan çalışmalar genç intiharlarında ailenin önemine vurgu yapmaktadır (Güler, 1993, Okucu, 1988 ve Ercan, 1998).Bu bağlamda çalışmamız, Türkiye’de gençlerin aile içinde etiketlenmesini ve bu durumun onların depresyon belirtileri göstermesindeki ve intihar da dahil sapmış davranışlar içine girmelerindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.Gencin ailede etiketlenmesinin yarattığı negatif

oluşumları göstermeyi hedefleyen araştırmamız, gencin ebeveyni tarafından sevilmediğini ve fazlalık olarak görüldüğünü düşünmesi, aile içinde sevmediği bir lakabının olması ile insanlarla kolay arkadaşlık kuramaması, vücuduna zarar vermesi, madde bağımlısı olması, polisle başının derde girmesi, profesyonel yardıma ihtiyaç duyması, evden-okuldan kaçması, derslerde başarısız olması, depresyon belirtileri göstermesi ve intihar düşüncesi taşıması arasındaki ilişkileri tespit etmeye yöneliktir.

Hipotezler

1. Etiketleyen aile içindeki ilişkilerin problematik olma (baskıcı otoriter çocuk bakım tarzı, etiketleme, aile içi şiddet) eğilimi etiketleme yapmayan ailelere göre yüksektir.
2. Etiketleyen ebeveynin etiketlemeyen ebeveynlere göre depresif olma eğilimi yüksektir.
3. Ailesi tarafından etiketlenen gencin diğer gençlere göre madde bağımlısı olma eğilimi artar.
4. Ailesi tarafından etiketlenen gencin diğer gençlere göre evden-okuldan kaçma eğilimi artar.
5. Ailesi tarafından etiketlenen gencin diğer gençlere göre vücuduna zarar verme eğilimi artar.
6. Ailesi tarafından etiketlenen gencin diğer gençlere göre kurallara uyma eğilimi azalır.
7. Ailesi tarafından etiketlenen gencin diğer gençlere göre derslerdeki başarı düzeyi düşer.
8. Ailesi tarafından etiketlenen gencin diğer gençlere göre sosyal ilişki kurma yeteneği azalır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Aile İçi İlişkiler

Gencin ebeveyninin çocuk bakım tarzı ile annesi tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görülmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, izin verici-ilgisiz ebeveynleri (%33,30) ve baskıcı-otoriter ebeveynleri (%23,60) olan gençlerin anneleri tarafından sevilmedikleri ve istenilmedikleri yönünde etiketlendiklerini düşündükleri saptanmıştır. Oysa bu oran yetkin-tatlı sert ebeveynlerde %8,80'e ve izin verici-hoşgörülü ebeveynlerde %4,10'a düşmektedir. (Chi-square: 41,415 df:3 p<0,05) Benzer bir şekilde izin verici-ilgisiz ebeveynleri (%43,50) ve baskıcı otoriter ebeveynleri (%29,10) olan gençlerin babaları tarafından da sevilmedikleri ve istenilmedikleri yönünde etiketlendiklerini düşündükleri tespit edilmiştir. Oysa bu

oran yetkin-tatlı sert ebeveynlerde %10,20'ye, izin verici-hoşgörülü ebeveynlerde de %5,90'a düşmektedir. (Chi-square: 50,972 df:3 p<0,05).Ebeveynin kullandığı otorite tipinin gencin kendisini sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Ebeveynin çocuk bakım tarzı ile kardeşinin bir lakabının olup olmadığı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise baskıcı-otoriter (%51,70) ve izin verici-ilgisiz (%50,00) ebeveynleri olan gençlerin kardeşlerinin de olumsuz değer yargısı taşıyan bir lakaplarının olduğu saptanmıştır. Oysa bu oran izin verici-hoşgörülü ebeveynlerde %24,10'a ve yetkin-tatlı sert ebeveynlerde ise %23,90'a düşmektedir. (Chi-square: 11,980 df:3 p<0,05)

Gencin annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile aile içinde fazlalık olarak hissettirilmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, ebeveyni tarafından aile içinde fazlalık olarak hissettirilen gençlerin en yüksek oranla (%34,90) kendisini annesi tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak hissetmediği tespit edilmiştir. Oysa bu oran ebeveyni tarafından fazlalık olarak hissettirilmeyen gençlerde %4,90'a düşmektedir. (Chi-square: 83,329 df:2 p<0,05)

Gencin anne ve babasının birbirlerine şiddet uygulaması ile annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, anne ve babası birbirine şiddet uygulayan gençlerin %20,00'sinin kendisini annesi tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği tespit edilmiştir. Bu oran anne babası birbirlerine şiddet uygulamayan gençlerde %7,80'e düşmektedir. (Chi-square: 10,758 df:1 p<0,05)

Gencin aile bireyleriyle sıklıkla kavga etmesi ile annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, aile bireyleri ile sıklıkla kavga eden gençlerin en yüksek oranla (%13,50) kendisini annesi tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği saptanmıştır. Bu oran kavga etmeyen gençlerde %4,60'a düşmektedir.(Chi-square: 16,860 df:1 p<0,05)

Gencin annesinin kullandığı pekiştireçler ile annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, kendisine nötr davranan annesi olan gençlerin %29,70'inin kendisini annesi tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği saptanmıştır. Bu oran annesi tarafından sıklıkla eleştiren gençlerde %18,40'a, övülen, gurur duyulan gençlerde ise %2,80'e düşmektedir. (Chi-square: 57,496 df:2 p<0,05).Annenin kullandığı pozitif pekiştireçler genci olumlu yönde etkilerken annesi tarafından olumlu ya da olumsuz davranışlarında hiç dikkate alınmayan kısaca nötr kalan ya da annesi negatif pekiştireç kullanan gençler aile içinde kendilerini fazlalık olarak görmektedirler.

Gencin çocukluğunda kendisine kimin baktığı ile annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile arasındaki ilişkiye bakıldığında, çocukluğunda bakıcı ile büyütülen gençlerin %19,40'ının annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü görülmektedir. Oysa bu oran çocukluğunda aile büyükleri tarafından büyütülen gençlerde %7,00'ye düşmektedir. (Chi-square: 13,558 df:4 p<0,05)

Gencin annesinin kardeşini kendisinden daha fazla sevdiğini düşünmesi ile annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile arasındaki ilişkiye bakıldığında, kardeşinin kendisinden daha fazla sevildiğini düşünen gençlerin en yüksek oranla (%21,40) annesi tarafından sevilmediği-istenilmediğini düşündüğü görülmektedir. Oysa bu oranın kardeşinin kendisinden daha çok sevildiğini düşünmeyen gençlerde %5,90'a düştüğü tespit edilmiştir.(Chi-square: 29,732 df:1 p<0,05)

Gencin babası tarafından fazlalık olarak hissettirilmesi ile babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile arasındaki ilişkiye bakıldığında, babası tarafından fazlalık olarak hissettirilen gençlerin en yüksek oranla (%35,00) babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü saptanmıştır. Oysa bu oran babası tarafından fazlalık olarak hissettirilmeyen gençlerde %7,30'a düşmektedir. (Chi-square: 55,904 df:2 p<0,05)

Gencin babasının annesine şiddet uygulaması ile babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile arasındaki ilişkiye bakıldığında, babası şiddet uygulayan gençlerin en yüksek oranla (%26,20) kendisini babası tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği saptanmıştır. Oysa bu oranın babası şiddet uygulamayan gençlerde %9,30'a düştüğü tespit edilmiştir. (Chi-square: 17,083 df:1 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile aile bireyleriyle sıklıkla kavga etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, aile bireyleri ile sıklıkla kavga eden gençlerin %15,80'inin kendisini babası tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği saptanmıştır. Aile bireyleri ile kavga etmeyen gençlerde bu oran %6,40'a düşmektedir. (Chi-square: 15,673 df:1 p<0,05) Gencin babası tarafından sevilmediğini düşünmesi aile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

Gencin babasının kullandığı pekiştireçler ile babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile arasındaki ilişkiye bakıldığında, babası kendisine karşı nötr olan gençlerin %30,80'inin ve sıklıkla eleştirilen, kusur bulunan gençlerin de %21,70'inin kendisini babası tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği saptanmıştır. Babası tarafından övülen, gurur duyulan gençlerde ise bu oran %4,10'a düşmektedir. (Chi-square: 55,671 df:2 p<0,05)

Gence ebeveynleri tarafından fazlalık olduğunun hissettirilmesi ile kaçınıcı çocuk olduğu arasındaki ilişkiye bakıldığında; ebeveynleri tarafından fazlalık olduğu hissettirilen gençlerin %45,20'sinin ilk çocuk olduğu görülmektedir. Bu oran son çocuklarda %31,00'e, ortanca çocuklarda ise %23,80'e düşmektedir. (Chi-square: 14,015 df:4 p<0,05) Arkadan gelen küçük kardeşlere gösterilen ilgi ve sevginin paylaşılması ilk çocukların kendilerini aile içinde fazlalık olarak hissetmelerine neden olabilir

Gencin babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile ebeveyninin kardeşini kendisinden daha fazla sevdiğini düşünmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, ebeveyninin kardeşini kendisinden daha fazla sevdiğini düşünen gençlerin en yüksek oranla (%24,60) babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü saptanmıştır. Kardeşinin kendisinden daha fazla sevilmediğini düşünen gençlerde bu oranın %7,40'a düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 30,045 df:1 p<0,05)

Gencin babasının kardeşini kendisinden daha fazla sevdiğini düşünmesi ile aile içinde sevmediği bir lakabının olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; babasının kardeşini daha çok sevdiğini düşünen gençlerin %38,00'i aile içinde sevmediği bir lakabının olduğu saptanmıştır. Oysa bu oran babası tarafından kardeşinin daha fazla sevilmediğini düşünen gençlerde %17,30'a düşmektedir. (Chi-square: 26,267 df:1 p<0,05)

Gencin aile içinde sevmediği bir lakabının olması ile aile bireyleriyle sıklıkla kavga etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; okul ve aile içinde sevmediği lakabı olanların çoğunluğunun (%63,60) aile bireyleriyle sıklıkla kavga ettiği tespit edilmiştir. Kavga etmeyen gençlerde bu oranın %36,40'a düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 17,604 df:1 p<0,05). Aile içi etkileşim gencin etiketlenmesi ile sorunlu hale gelmektedir.

Depresif Aile Bireyi

Gencin ailesinde depresyon/ ruhsal bozukluğu olan bireylerin bulunması ile annesi ve babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; ailesinde ruhsal bozukluğu olan bireyler bulunan gençlerin %20,00'sinin annesi tarafından %28,20'sinin ise babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü görülmektedir. Ailesinde ruhsal bozukluğu olmayanlarda annesinin kendisini sevmediğini ve istemediğini düşünenlerde bu oranın %6,80'e babasının kendisini sevmediğini ve istemediğini düşünenlerde de %7,70'e düştüğü görülmektedir. (Chi-square Anne: 120,828 df:1 p<0,05) (Chi-square Baba: 40,917 df:1 p<0,05)

Gencin anne ya da babasının intihar etmesi babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi ile arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi intihar eden gençlerin %42,90'ının, babası intihar eden gençlerin %66,70'inin babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşündüğü tespit edilmiştir. Bu oran annesi intihar etmeyenlerde %10,90'a, babası intihar etmeyenlerde de %10,80'e düşmektedir. (Anne chi-square: 9,380 df:2 p<0,05, baba chi-square: 18,318 df:2 p<0,05)

Gencin aile bireylerinde depresyon ya da ruhsal bozukluk olması ile aile bireyleri tarafından fazlalık olduğunun hissettirilmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; aile bireylerinde ruhsal bozukluğu olan gençlerin en yüksek oranla (%21,50) aile bireyleri tarafından fazlalık olarak hissettirildiği görülmektedir. Oysa bu oran aile bireyleri arasında ruhsal bozukluğu olmayanlarda %10,40'a düşmektedir. (Chi-square: 11,629 df:2 p<0,05)

Gencin annesinin intihar ya da intihara teşebbüs etmesi ile annesi tarafından fazlalık olduğunun hissettirilmesi ile arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi intihara teşebbüs eden gençlerin en yüksek oranla (%36,40) annesi tarafından fazlalık olarak hissettirildiği tespit edilmiştir. Annesi intihar etmeyenlerde bu oranın %10,70'e düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 14,806 df:4 p<0,05)

Gencin anne ve babasının intihar ya da intihara teşebbüs etmesi ile annesi tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi intihar eden gençlerin en yüksek oranla %42,90'ının, babası intihar edenlerin de %66,70'inin annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü görülmektedir. Oysa bu oran annesi intihar etmeyen gençlerde %8,30'a, babası intihar etmeyen gençlerde %8,00'e düşmektedir. (Anne chi-square: 22,481 df:2 p<0,05, baba chi-square: 34,414 df:2 p<0,05) Annesi ve babası intihar eden gençlerin anneleri ve babaları tarafından hiç sevilmediğini düşündükleri saptanmıştır. Ebeveynin intihar ya da intihara teşebbüs etmesinin gençler tarafından aslında çocuklarını sevmediklerinin bir göstergesi olarak kabul edildiği söylenebilir.

Etiketlenme Ve Sapmış Davranışlar; Madde Bağımlılığı

Gencin annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakıldığında, sigara bağımlısı olan gençlerin %14,60'ının, uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin de %29,60'ının annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü saptanmıştır. Bu oran sigara bağımlısı olmayan gençlerde %7,00'ye, uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerde de %7,20'ye düşmektedir. (Sigara chi-square: 9,313 df:1 p<0,05, uyuşturucu chi-square: 17,213 df:1 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; en yüksek oranlarla, uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin %34,60'ı, sigara bağımlısı olan gençlerin %18,40'ı, alkol bağımlısı olanların da %17,70'i babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmektedir. Oysa bu oranın uyuşturucu bağımlısı olmayanlarda %9,40'a, alkol bağımlısı olmayanlarda %8,90'a, sigara bağımlısı olmayanlarda da %8,40'a düştüğü saptanmıştır. (Sigara chi-square: 13,070 df:1 p<0,05, alkol chi-square: 6,797 df:1 p<0,05, uyuşturucu chi-square: 16,835 df:1 p<0,05)

Evden-Okuldan Kaçma

Gençlerin annesi tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi ile evden kaçması arasındaki ilişkiye bakıldığında; evden kaçan gençlerin en yüksek oranla (%23,30) annesi tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşündüğü görülmektedir. Oysa bu oranın evde kaçmayan gençlerde %6,20'ye düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 34,211 df:1 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi ile evden kaçması arasındaki ilişkiye bakıldığında; evden kaçan gençlerin %26,30'unun, kaçmayanların ise sadece %8,30'unun babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşündüğü görülmektedir. (Chi-square: 30,855 df:1 p<0,05)

Gence ebeveynleri tarafından fazlalık olduğunun hissettirilmesi ile evden kaçması arasındaki ilişkiye bakıldığında; evden kaçan gençlerin %25,40'ına ebeveynleri tarafından fazlalık olduğu hissettirilirken, evden kaçmayanlarda bu oranın %9,70'e düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 25,562 df:2 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi ile ebeveyninin ve okul yöneticilerinin bilgisi dışında devamsızlık yapması arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünen gençlerin çoğunluğunun (%76,60) okula devamsızlık yaptığı saptanmıştır. Bu oran devamsızlık yapmayan gençlerde %23,40'a düşmektedir. (Chi-square: 10,638 df:1 p<0,05)

Vücuda Zarar Verme

Gencin annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile vücuduna zarar vermesi (jiletle kesme, sigarayla yakma, yemek yemeyi reddetme v.b. gibi) arasındaki ilişkiye bakıldığında, vücuduna zarar veren gençlerin en yüksek oranla (%16,70) kendisini annesi tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği tespit edilmiştir. Oysa vücuduna zarar vermeyen gençlerde bu oranın %5,90'a düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 20,307 df:1 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile vücuduna zarar vermesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, vücuduna zarar veren gençlerin en yüksek oranla (%20,20) kendisini babası tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği tespit edilmiştir. Oysa bu oran vücuduna zarar vermeyen gençlerde %7,80'e düşmektedir. (Chi-square: 21,363 df:1 p<0,05)

Kurallara Uymama

Gencin babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi ile okul idaresiyle ilgili disiplin sorunu yaşaması arasındaki ilişkiye bakıldığında; okulla ilgili disiplin sorunu yaşayan gençlerin %16,90'ı babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünürken bu oranın disiplin sorunu yaşamayan gençlerde %8,40'a düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 10,697 df:1 p<0,05)

Gencin annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile polisle başının derde girmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında, polisle başı derde giren ve sorgulanan gençlerin en yüksek oranla (%22,20) annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü görülmektedir. Polisle başı hiç derde girmeyen gençlerde ise bu oran %6,20'ye düşmektedir. (Chi-square: 19,878 df:3 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediğini ve istenmediğini düşünmesi ile polisle başının derde girmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; polisle başı derde giren ve bu yüzden sorgulanan gençlerin en yüksek oranla (%25,70) babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü tespit edilmiştir. Polisle başı derde girmeyen gençlerde bu oranın %9,00'a düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 12,090 df:3 p<0,05) Genci babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi onu sapmış davranışlara yöneltmektedir.

Gence ebeveynleri tarafından fazlalık olduğunun hissettirilmesi ile polisle başının derde girmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; bir olaya karışıp sorgulanan gençlerin %19,40'ının, polis tarafından ifadesi alınanların da %15,80'inin gence aile bireyleri tarafından fazlalık olduğunun hissettirildiği tespit edilmiştir. Polisle başı hiç derde girmeyen gençlerde ise bu oranın %9,90'a düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 19,804 df:6 p<0,05)

Derslerde Başarısızlık

Gencin annesi tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi ile derslerdeki başarısı arasındaki ilişkiye bakıldığında; derslerinde başarılı olmayan gençlerin en yüksek oranla (%69,40) annesi tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşündüğü tespit edilmiştir. Oysa bu oran derslerinde başarılı olanlarda %30,60'a düşmektedir. (Chi-square: 10,415 df:1 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünmesi ile derslerdeki başarısı arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünen gençlerin çoğunluğunun (%66,20) derslerinde başarılı olmadığı görülmektedir. Bu oran derslerinde başarılı olan gençlerde %33,80'e düşmektedir. (Chi-square: 9,470 df:1 p<0,05)

Sonuç

Literatüre göre gencin sosyal çevresinde olumlu onaylamanın olmaması, kendini kabul etmesini ve kendinden memnun olmasını engellemektedir. Çalışmamızın bulguları da bu sonuçla paralellik göstermektedir. Bu durum genç üzerinde belirgin bir baskı oluşturmakta ve sapmış davranışlar gösterme riskini artırmaktadır. Gencin aile içinde kendini bir kez istenmeyen ve sevilmeyen bir çocuk olarak hissetmesi ve bunun bir süreklilik arz etmesi durumunda tüm aile ilişkileri bozulmaktadır. Bu bağlamda gençler aile üyeleriyle sıklıkla kavga etmekte, evden-okuldan kaçmakta, polisle başları derde girmekte, okulda disiplin sorunu yaşamakta, madde bağımlısı olmakta kısaca sapmış davranışlar göstermektedirler. Bunlar aynı zamanda gençleri depresif olmaya doğru da sürüklemektedir.

Sapmış davranışların yanı sıra gencin aile ve okul çevresinde etiketlenmesi daha tahripkar sonuçlar doğurmakta ve onların intihar düşüncesi içinde olma oranlarını artırmaktadır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarına göre özellikle ebeveynleri baskıcı otoriter olan gençlerin aile içinde etiketlenmesi, gençlerin kendilerini fazlalık olarak hissetmelerine ve aile içinde sevilmedikleri duygusuna kapılmalarına sonuçta da tüm yaşama arzularını kaybetmelerine sebep olmaktadır. Kısaca etiketlenme gencin intihar düşüncesi geliştirmesinde en önemli tetikleyici faktörlerden biridir.

Aile içinde etiketlenmenin genci negatif etkilemesinin yanında onun için çok önemli bir referans çevresi olan arkadaş grubu tarafından da etiketlenmesi gencin sapmış davranışlar ve depresyon belirtileri göstermesi ile sonuçlanmaktadır. Ergenlik döneminde arkadaşlarının kabul ve onayını alma genç için her şeyden önemlidir. Bu kabul ve onayın gösterilmediğinin en önemli göstergelerinden biri de arkadaşlarının alayı ve olumsuz lakap takmalarıdır. Arkadaşlarının alayı ve olumsuz değer yargısı taşıyan lakap takması gençlerin negatif kendilik değeri oluşturmalarına sebep olmaktadır. Sonuç olarak gençler intihar düşüncesi de dahil olmak üzere pek çok depresif özellikler göstermektedirler. Dolayısıyla topluma adapte olmakta zorlanmaktadırlar. Bunun izleri de yaşamlarının tüm safhalarında kendini gösterecektir.

Kaynakça

- Arshad Hussein, (1984). *Suicide in Children and Adolescents*. England: M.T.P. Press.
- Becker, Howard, (1967). *Social Problems: A Modern Approach*. J. Wiley and Sons Comp. New York
- Chiles, John (1986). *The Encyclopedia of Psychoactive Drugs Teenage Depression and Suicide* Chelsea House Publishers. New York.
- Douglas, Jack (1967). *The Social Meaning of Suicide*. New Jersey: Princeton Uni. Press.
- Ercan, Eyyüp S. (1998) *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Sosyo-demografik, Psikiyatrik ve Ailesel Özelliklerin Araştırılması*, Ege Üniversitesi Tıp Fak. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi.
- Ergin, N. (1993). *İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Ergenlerin Kendini Kabul ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması*. (Unpublished Master Thesis) Ankara: A. Ü. Sağlık Bil. Ens. Adli Psi. Bölümü.
- Güler, H. (1996). *Adolesan İntihar Girişimlerinin İncelenmesi İle İlgili Bir Araştırma*. (Unpublished Master Thesis) İstanbul: İst. Üni. Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı.
- Okucu, Raşel (1988). *Ergenlik Çağı İntihar Girişimlerinde Psiko-sosyal Etmenler*. İ.Ü. Çocuk Sağlığı Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Satros, P.G. & Shamoo, T. (1989). *Depression and Suicide in Children and Adolescents*. Boston: Aley and Bacon Inc.